

Sygn.akt: DRKN Z5.400.170.2024

recenzja

w postępowaniu na nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Annie Klimaszewskiej

Uchwałą nr 155/2024 Rady Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 23. grudnia 2024 r. roku zostałem powołany do składu komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Annie Klimaszewskiej. W komisji powierzono mi - według postanowienia Rady Doskonałości Naukowej – funkcję recenzenta. Stosowne dokumenty i materiały postępowania dotarły do mnie 28 stycznia 2025 r. Wnioskodawczyni dr Anna Klimaszewska uzyskała stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa na podstawie uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 21 lutego 2011 r. Wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne złożyła w dniu 4 listopada 2024 r.

Przedmiot mojej oceny w postępowaniu habilitacyjnym stanowią:

a/ cykl artykułów wskazanych na s. 2 – 3 autoreferatu - jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. b) ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.), [dalej PSW];

b/ inne publikacje obejmujące 3 monografie, 13 rozdziałów w monografiach, 36 artykułów w czasopismach i dwie redakcje monografii naukowych (s. 20 i n. autoreferatu) – jako inne osiągnięcia naukowe spełniające wymóg posiadania więcej jak jednego osiągnięcia naukowego stosownie do art. 219 ust. 1 pkt. 2 PSW;

c/ wykazywanie się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni (s. 29 i n. autoreferatu) – stosownie do art. 219 ust. 1 pkt. 3 PSW.

Ad. a/

Zgłoszony w ramach tej przesłanki cykl ośmiu publikacji został zatytułowany przez Habilitantkę „Oddziaływanie francuskiego Kodeksu handlowego na ziemiach polskich w XIX wieku” (s. 2 autoreferatu), a jako zasadniczy cel badań, których wyniki cykl ma reprezentować wskazano „weryfikację faktycznego kształtu recepcji instytucji i zasad francuskiego prawa handlowego na ziemiach polskich w związku z wprowadzeniem i obowiązywaniem *Code de commerce* z 1807 r.” (s. 3 autoreferatu). W odniesieniu do tego cyklu przeprowadziłem kontrolę formalną (aa) i ocenę merytoryczną (ab).

aa/ kontrola formalna

Art. 219 ust. 1 pkt. 2 **lit. b)** PSW formułuje precyzyjne wymagania co do formy i miejsca publikacji tekstów mających tworzyć podlegający ocenie „cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych”. W ramach opartej na tym przepisie kontroli formalnej stwierdziłem, że publikacje oznaczone w wykazie Habilitantki numerami 3, 5 i 6 spełniają ustawowy warunek opublikowania w czasopiśmie naukowym ujętym w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b) PSW, czyli w oparciu o normę kompetencyjną dla ogłaszania wykazu czasopism i recenzowanych materiałów na potrzeby ewaluacji. Inna jest sytuacja w przypadku publikacji oznaczonych w wykazie Habilitantki numerami 1, 2, 4 oraz 7 i 8. Publikacja oznaczona numerem 4. jest artykułem opublikowanym w roku 2019 w czasopiśmie naukowym „*Revista da Faculdade de Direito da Universidade Federal de Minas Gerais, Universidade Federal de Minas Gerais*”, ISSN 0304-2340. Jak już wskazałem art. 219 ust. 1 pkt. lit. b) PSW wymaga jednak, aby każdy z elementów tworzących cykl artykułów naukowych został opublikowany w czasopiśmie, „które w roku opublikowania artykułu w

ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b". W oparciu o wykaz stanowiący załącznik do komunikatu Ministra z dnia 18 grudnia 2019 r. stwierdziłem, że czasopismo „*Revista da Faculdade de Direito da Universidade Federal de Minas Gerais*” nie było ujęte w tym wykazie, a zatem ogłoszony w nim artykuł z przyczyn formalnych nie może być uwzględniony jako element cyklu w rozumieniu ustawy.

Publikacje oznaczone numerami 1, 2 oraz 7 i 8 są rozdziałami w monografiach wieloautorskich, czyli inną formą publikacyjną niż wymagana w art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. b), tj. formą „artykułu w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych”. Szczególną formę publikacyjną, jaką są „recenzowane materiały z konferencji międzynarodowych” precyzuje rozporządzenie Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych (t.j. Dz.U.2020.349). Stosownie do § 6 ust. 1, pkt. 2 tego rozporządzenia wykaz czasopism obejmuje także „materiały z konferencji międzynarodowych, które zostały ujęte w międzynarodowej bazie DBLP Computer Science Bibliography, w przypadku konferencji uwzględnionej w The Computing Research and Education Association of Australasia (CORE)”. Formę publikacyjną monografii wyodrębnia się na potrzeby ewaluacji stosownie do art. 267 ust. 2 pkt. lit. a) PSW i w powiązaniu z tym monografia może stanowić stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny, gdy zostanie poddana ocenie w oparciu o art. 219 ust. pkt. lit. a). Habilitantka nie zgłosiła jednak monografii, ale cykl artykułów, wśród których są rozdziały w monografiach wieloautorskich. A precyzyjnie: publikacja oznaczona przez Habilitantkę numerem 1 jest rozdziałem w monografii *Modernisation, National Identity and Legal Instrumentalism*, (red. M. Gałędek, A. Klimaszewska), Brill 2020; publikacja nr 2 to rozdział z monografii *Recht und Wirtschaft in Stadt und Land*, (red. M. Luts-Sootak, F. L. Schäfer); Peter Lang 2020; publikacja nr 7 to rozdział z monografii *Problemy odpowiedzialności cywilnej we Francji i w Polsce* (red. Z. Hajn, D. Skupień), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2016; a publikacja nr 8 jest rozdziałem z monografii *Królestwo Polskie w okresie namiestnictwa Iwana Paskiewicza (1832-1856) System polityczny, prawo i statut organiczny z 26 lutego 1832r.*, (red. L. Mażewski, J. Bartyzel, W. Turek), Wydawnictwo von Borowiecky 2015.

W wyniku kontroli formalnej jako spełniające wymogi ustawowe elementy cyklu podlegającego ocenie merytorycznej stosownie do art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. b), uznać należy trzy teksty:

- *About the Translations of the French Commercial Code of 1807 into Polish*, CPH, vol. 72, nr 1, 2020, s. 269-283.

- *Pojęcie czynności handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego”, vol. 20, 2017, s. 147-167;

- *Kwestia właściwości osobowej trybunałów handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego”, vol. 20, 2017, s. 169-182.

Pierwszy z tych artykułów jest w pełni autorstwa Habilitantki, a co do dwóch pozostałych jest współautorką – według oświadczenia – w 80%, obok M. Gałędka.

Publikacje, które z przyczyn formalnych nie mogą tworzyć elementów cyklu artykułów naukowych w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. b) PSW wziętem pod uwagę przy ocenie innych osiągnięć naukowych Habilitantki.

ab/ Ocena merytoryczna cyklu

Przedłożony do oceny cykl publikacji Habilitantka zatytułowała „Oddziaływanie francuskiego Kodeksu handlowego na ziemiach polskich w XIX wieku”. Kontrola formalna wymusiła ograniczenie oceny merytorycznej tylko do kilku wskazanych przez Habilitantkę elementów cyklu. Zestawiając syntetycznie wyniki ustaleń naukowych przedstawionych w trzech artykułach, które formalnie spełniają wymóg cyklu, można co do każdego z nich stwierdzić:

- w artykule zatytułowanym *About the Translations of the French Commercial Code of 1807 into Polish*, CPH, 72, nr 1, 2020, s. 269-283, Habilitantka przedstawiła trzynaście wersji tłumaczenia na język polski *Code de commerce* opublikowanych w latach 1808 - 1932, na

co składają się też modyfikacje tłumaczeń dokonanych przez tę samą osobę. Z poczynionych na tej podstawie ustaleń Habilitantka wyciąga wniosek, iż „trudno w sposób jednoznaczny ocenić te tłumaczenia (...) i nawet porównywanie tłumaczeń wcześniejszych z późniejszymi nie pozwala na jednoznaczne sformułowanie tezy, że kolejne tłumaczenia były coraz lepsze” (s. 279) oraz że „mimo starań wielu tłumaczy *Code de commerce* na język polski, trudno jest dokonać wyboru wersji najbliższej oryginałowi” (s. 282). Uwzględniając związek tego artykułu z jej publikacją zatytułowaną *O tłumaczeniach francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 roku na język polski*, CPH, 64, nr. 1, 2012, s. 141 - 147, dostrzec można pewne rozbudowanie opisu poszczególnych tłumaczeń, ale i też podobieństwo konkluzji, skoro w artykule z roku 2012 czytamy: „trudno w sposób jednoznaczny ocenić wszystkie te przekłady, tym bardziej że wydawane były na przestrzeni ponad 100 lat” (s. 145), czy też zdanie, że „pomimo podejmowania przez różnych autorów prób przekładu *Code de commerce* na język polski, trudno wybrać wersję najbardziej wierną oryginałowi” (s. 147).

- Artykuł zatytułowany *Pojęcie czynności handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego”, 20, 2017, s. 147-167, prezentuje i omawia przebieg dwóch spraw zakończonych orzeczeniami Sądu Apelacyjnego Wolnego, Niepodległego i Ściśle Neutralnego Miasta Krakowa z dnia 2 lipca 1816 (Archiwum Narodowe w Krakowie dalej: ANK), Akta Wolnego Miasta Krakowa, dalej AWMK, sygn. WM 236) i z dnia 22 lutego 1817 r. (ANK, AWMK, sygn. WM237), w których sąd odwoławczy oceniał, czy przedmiot sporu należy do zakresu właściwości trybunału handlowego. W oparciu o analizę tych dwóch spraw Habilitantka ze współautorem sformułowali wnioski, „iż trudno jest w sposób bezpośredni prześledzić tok rozumowania przyjęty w danym przypadku przez sąd ze względu na brak uzasadnień orzeczeń”, ale „[z] dokumentacji przytoczonych spraw wynika jednak, że w nietatwej kwestii właściwości trybunałów handlowych, już w pierwszej dekadzie po recepcji kh orzekano zgodnie z linią francuską, i to pomimo nieobowiązywania na ziemiach polskich ustawodawstwa okołokodeksowego oraz z pewnością utrudnionego dostępu do francuskiej literatury przedmiotu i zbiorów orzeczeń” (s. 166).

- Artykuł zatytułowany *Kwestia właściwości osobowej trybunałów handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z

Dziejów Państwa i Prawa Polskiego”, vol. 20, 2017, s. 169-182 oparty jest na tych samych dwóch orzeczeniach (AWMK, sygn.. WM 236 i WM 237), które we wskazanym wcześniej artykule stanowiły podstawę prezentacji kontrowersji co do rozumienia czynności handlowej. W tym przypadku artykuł dotyczy kontrowersji w zakresie rozumienia właściwości trybunału handlowego z uwagi na cechy stron, którymi musieli być „handlujący”, czyli profesjonalni kupcy. Prezentacja i analiza akt tych spraw dała Autorom podstawę do sformułowania wniosku, że „krakowski Sąd Apelacyjny orzekał zgodnie z linią francuską. Choć wydawanych orzeczeń nie opatrywano uzasadnieniem, treść samych wyroków pozwala na określenie z wysokim stopniem prawdopodobieństwa, które z nierzadko bardzo rozbudowanych argumentów stron sąd uznał za słuszne. Na podkreślenie zasługuje również wynikające bezpośrednio z akt bardzo dobre przygotowanie pełnomocników stron, sprawnie posługujących się przepisami *Code de commerce* (już w pierwszej dekadzie jego obowiązywania (...))” (s. 180 – 181).

W ramach oceny merytorycznej formalnie poprawnego cyklu artykułów za kluczowe przyjąłem pytanie, czy poczynione w tych artykułach ustalenia można uznać za osiągnięcie naukowe „stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny” (art. 219 ust. 1 pkt. 2 PSW), w tym przypadku nauk prawnych.

Przystępując do konkretyzacji przesłanki „znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny” podzieliłem pogląd, iż mimo formalnych zmian przesłanek wymaganych dla uzyskania stopnia doktora habilitowanego w ustawie z roku 2018 jest zgodne z celem tej ustawy i tradycją akademicką przyjęcie, że doniosłość tego, co uznajemy za „znaczący wkład w rozwój dyscypliny” nie może być mniejsza od tego co wcześniej rozumiano jako wartość naukową rozprawy habilitacyjnej.

Opierając się na wskazanym przez Habilitantkę tytule cyklu oraz biorąc pod uwagę specyfikę metody i celów historyczno-porównawczego badania prawa prywatnego jako kryteria oceny doniosłości tego, co uznajemy za „znaczący wkład w rozwój dyscypliny” przyjąłem:

i/ wybór tematu badawczego i przyjętą strategię badawczą;

ii/ rodzaj i zakres wykorzystanych źródeł oraz metodę i reprezentatywność ich wykorzystania;

iii/ użyteczność uzyskanych rezultatów dla postępu w naukach prawnych.

W ramach oceny opartej na tych kryteriach oceny poczyniłem następujące ustalenia:

ad. i/ Trzy oceniane artykuły zaliczone przez Habilitantkę do cyklu zatytułowanego „oddziaływanie francuskiego Kodeksu handlowego na ziemiach polskich w XIX wieku” stanowią kontynuację badań, które były przedmiotem Jej doktoratu opublikowanego jako monografia (*Code de commerce – francuski Kodeks Handlowy*, Gdańsk 2011, ss. 320), w której oddziaływania tego kodeksu na ziemiach polskich dotyczą strony 179 – 184. Powtórzenie w tamtej monografii z roku 2011 opinii T. Manteuffla, iż „pozostawienie *Code de commerce* w mocy w Królestwie Polskim (...) miało bardzo istotne znaczenie dla rozwoju gospodarczego Królestwa” (s. 181) mogło być - moim zdaniem – zasadnym dla Habilitantki motywem i argumentem dla podjęcia pogłębionej analizy interpretacji i stosowania instytucji prawnych uregulowanych w *Code de commerce*, w społeczno-gospodarczym kontekście XIX w. na ziemiach polskich.

W objętym ocenie cyklu artykułów nie znajduję wyraźnych deklaracji co do strategii tego rodzaju badań, a przedstawione w nich ustalenia rodzą istotne wątpliwości. Francuski Kodeks Handlowy wprowadzony w Księstwie Warszawskim liczył 648 artykułów. Odejmując pozbawioną praktycznego znaczenia w Królestwie Polskim księgę drugą kodeksu dotyczącą handlu morskiego (art. 190 – 436) ta specyficzna i heterogeniczna kodyfikacja wprowadziła na obszarze swego obowiązywania istotne z punktu widzenia prowadzenia działalności gospodarczej przypisy określające zasady działania trybunałów handlowych (art. 615 – 630) właściwych w sprawach między handlującymi (art. 631 w zw. z art. 1 - 7) oraz między wszystkimi osobami w sprawach dotyczących czynności handlowych (art. 631 w zw. z 632), a także przepisy dotyczące ksiąg handlowych (art. 8 – 17); spółek (art. 18 - 64), giełd (art. 71 – 73); różnych form pośrednictwa handlowego (art. 74 - 102); weksli (art. 110 – 189); upadłości i bankructw (art. 437 - 614) oraz w bardzo ograniczonym zakresie niektórych umów (art. 103 - 109). Rozwój polskich publikacji prawniczych powiązanych z *Code de commerce* nastąpił w drugiej połowie XIX. Pokazuje on, że publikacje tego rodzaju dotyczyły każdego ze wskazanych obszarów dogmatycznych, a wśród nich wyróżniały się liczebnie prace dotyczące upadłości, spółek i weksli. Ograniczone i losowe sięgnięcie przeze mnie do publikowanego orzecznictwa pokazuje dominację spraw z zakresu upadłości (Rocznik Sądowy na rok 1867, s. 226; 1869, s. 224;

1870, s. 200). Natomiast w objętym oceną cyklu artykułów rozważania historyczno-dogmatyczne Habilitantki dotyczyły tylko interpretacji przesłanek właściwości trybunału handlowego przez Sąd Apelacyjny w Krakowie.

Ograniczenie się przez Habilitantkę w ocenianym cyklu do wąskiego dogmatycznie problemu właściwości trybunałów handlowych, w początku XIX w. i to na bardzo wąskiej podstawie źródłowej w zestawieniu z faktem, iż punkty ciężkości związanej z *Code de commerce* polskiej dyskusji dogmatycznej w XIX w. obejmowały inne obszary jest - moim zdaniem - istotną wadą strategii ocenianych w tym punkcie badań.

Podsumowując, uważam, że wyznaczenie jako kierunku badań oddziaływania *Code de commerce* na ziemiach polskich było racjonalną, cenną decyzją badawczą. Jej realizacja dotknięta jest jednak bardzo istotnym deficytem. W konsekwencji zawarte w ocenianym cyklu rozważania historyczno-dogmatyczne nie wykroczyły poza granicę opracowania o charakterze przyczynkowym względem możliwego potencjału historyczno-porównawczych badań nad oddziaływaniem na ziemiach polskich instytucji prawnych uregulowanych w *Code de commerce*.

ad. ii/ Dostrzeżone przy ocenie strategii badawczej Habilitantki deficyty znajdują potwierdzenie i konkretyzację w ramach drugiego z wyróżnionych przeze mnie kryteriów oceny. Analiza polskiej literatury prawniczej przez Habilitantkę ogranicza się do oceny językowej oceny poprawności kolejnych tłumaczeń *Code de commerce*. Analiza praktyki prawnej ogranicza się do prezentacji i oceny dwóch orzeczeń z lata 1816 i 1817 wydanych przez Sąd Apelacyjny w Krakowie. Oceniając takie wykorzystanie źródeł uważam, że należy dostrzec:

- sprzeczność pomiędzy skupieniem się w analizie praktyki z wczesnego okresu obowiązywania kodeksu, podczas gdy dla korelacji między stosowaniem kodeksu a otoczeniem gospodarczym istotniejsza była druga połowa XIX w.;
- ograniczenie analizy praktyki do dwóch orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Krakowie, podczas gdy dla oceny korelacji między stosowaniem kodeksu a otoczeniem gospodarczym kluczowe znaczenie miało Królestwo Polskie (np. w roku 1901 w Królestwie Polskim płacono 10,1 % całości podatku przemysłowego płaconego w Cesarstwie Rosyjskim, zob.:

R. Ślusarska, *Udział Królestwa Polskiego w finansach Rosji na przełomie XIX i XX w.*, Annales Universitatis Mariae Curie- Skłodowska, sectio F, 65.2, 2010, s. 33).

Podsumowując, zakres i sposób wykorzystania źródeł w ocenianym cyklu artykułów nie pozwala uznać go za reprezentatywne przedstawienie oddziaływania *Code de commerce* na polską myśl prawniczą i praktykę prawną w XIX wieku.

ad. iii/ Podzielam pogląd, że znajomość doświadczenia prawniczego, w szczególności w zakresie prawa prywatnego może być pomocna dla identyfikowania tego, co racjonalne w relacji między prawem a jego społeczno-gospodarczym otoczeniem, dla lepszego rozumienia istoty instytucji prawnych czy też formułowania argumentów historycznych na potrzeby rozumowań prawniczych. Stąd i w tym kontekście powtarzam uznanie, za skierowanie uwagi przez Habilitantkę na problematykę oddziaływania *Code de commerce* na ziemiach polskich w XIX w. Warto wspomnieć w tym kontekście, iż prawo francuskie było wskazywane jako jedno ze źródeł inspiracji w polskich pracach nad kodyfikacją prawa handlowego (A. Chełmoński, *Uzasadnienie projektu ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 1932, s. 47 i n.), czy też, że pierwsze polskie Prawo Upadłościowe z 1934 r. zostało oparte na znanym z prawa francuskiego systemie tzw. upadłości kupieckiej (O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936, s. 9). Konkluzje wieńczące artykuły tworzące oceniany cykl artykułów Habilitantki przywołałem powyżej. W ramach tego kryterium oceny muszę stwierdzić, że nie wnoszą one nic, co pomogłoby lepiej zrozumieć istotę czy rozwój w Polsce prawa spółek, prawa upadłościowego lub prawa wekslowego w kontekście doświadczenia prawniczego.

Konkludując, ocena wskazanych przez Habilitantkę artykułów w czasopismach tworzących cykl w rozumieniu art. 219, ust. 1 pkt. 2 lit. b) PSW zmusza mnie do wniosku, że nie prezentują one osiągnięcia naukowego, które można by uznać za stanowiące znaczny wkład w rozwój nauk prawnych.

Ad. b/

Wynikający z ustawy obowiązek, aby obok osiągnięcia naukowego określonego w art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. a) lub b) PSW przesłanką nadania habilitacji było legitymowanie się przez

Habilitantkę innym osiągnięciem naukowym, wymaga odrębnej weryfikacji tej okoliczności. Przeprowadziłem ją w trzech grupach:

ba/ publikacje wyłączone z określonego przez Habilitantkę cyklu jako nie spełniające wymogu art. 219 ust. 1 pkt. lit. b) PSW;

bb/ monografie i redakcje monografii;

bc/ pozostałe rozdziały w monografiach wieloautorskich i artykuły w czasopismach.

ad. ba/ Pięć publikacji, które nie mogły zostać uznane jako elementy cyklu artykułów naukowych stosownie do art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. b) PSW straciły szczególny status w ocenie wniosku Habilitantki i stały się Jej innymi osiągnięciami naukowymi. Względ na klarowność procedury ocennej przemawia jednak za odrębnym odniesieniem się do tych osiągnięć naukowych wskazanych przez Habilitantkę w pkt. 1, 2, 4, 7 i 8. Zawierają one prezentację badań Habilitantki odnoszących się do okoliczności wprowadzenia *Code de commerce* w Księstwie Warszawskim, powstania i rozwoju polskiej literatury prawniczej dotyczącej tej kodyfikacji oraz praktyki jej stosowania. Co do pierwszej z kwestii Habilitantka powtarza pogląd wyrażony już w doktoracie, że przyjęcie kodeksu nie było efektem jakiejś świadomej strategii czy troski lokalnego prawodawcy o regulację działalności gospodarczej (A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, 2011, s. 181; A. Klimaszewska, *The Reception of the French Commercial Code in Nineteenth Century Polish Territories: A Hollow Legal Shell*, 2020, s. 147.). W zakresie drugiej ze wskazanych kwestii pokazała, że rozwój związanej z *Code de commerce* polskiej literatury przypadł głównie na drugą połowę XIX w., ale w jej prezentacji nie wykroczyła w istocie poza zestawienie tytułów opublikowanych prac dogmatycznych (A. Klimaszewska, *Nauczanie i nauka prawa handlowego w okresie paskiewiczowskim*, 2015, s. 224 - 225, zwłaszcza przypis 24; A. Klimaszewska, *The Reception of the French Commercial Code in Nineteenth Century Polish Territories: A Hollow Legal Shell*, 2020 s. 148 – 149). W prezentacji trzeciej z wyróżnionych kwestii powracają wspomniane już dwa wyroki Sądu Apelacyjnego w Krakowie (AWMK, sygn.. WM 236 i WM 237), z lat 1816 i 1817 (A. Klimaszewska, *Commercial Judiciary On The Polish Territories in the 19th Century – A Repackaged French Product Or A Mock-Up?*, 2019, s. 130; A. Klimaszewska, *The Reception of the French Commercial Code in Nineteenth*

Century Polish Territories: A Hollow Legal Shell, 2020, s. 155 i n) uzupełnione o kilka przykładów z praktyki sądu w Kaliszu, przykładowe tezy z orzecznictwa publikowanego dotyczącego właściwości sądu oraz ciekawą prezentację przykładowych aktów notarialnych dotyczących tworzenia spółek w pierwszych dekadach XIX w. Jako wyróżniające się w tym kontekście, choć mające nadal charakter przyczynkowy względem ogólnego problemu oddziaływania *Code de commerce* na ziemiach polskich, uznaję studium przypadku pokazujące specyficzną, w końcu niedaną, próbę zorganizowania w Lublinie w roku 1828 działalności gospodarczej (fabryki sukna) na zasadach właściwych dla spółki akcyjnej (*The application of the 1807 French Commercial Code in Polish territories: an attempt to establish an anonymous partnership in Lublin*, 2020) oraz szkic pokazujący ustrojowy model rozstrzygania sporów w sprawach handlowych w Królestwie Polskim (*Commercial judiciary on the Polish territories in the 19th century - a repackaged French product or a mock-up?*, 2019). Należało to w dużym stopniu do sądów cywilnych w miejsce nie utworzonych trybunałów handlowych, choć warto zwrócić uwagę, iż możliwość tę przewidywał francuski kodeks handlowy (art. 640). Przedstawienie na kilku stronach (s. 136 -138) rodzajów spółek uregulowanych w *Code de commerce* w rozdziale zatytułowanym *Odpowiedzialność cywilna wspólników spółek handlowych w prawie polskim – wpływy kultury prawa francuskiego a wpływy innych kultur*, (w: *Problemy odpowiedzialności cywilnej we Francji i w Polsce*, (red. Z. Hajn, D. Skupień (red.), 2016, s. 131-143) ma charakter czysto sprawozdawczy.

Te osiągnięcia naukowe – czy to rozpatrywane odrębnie, czy w powiązaniu z innymi osiągnięciami Habilitantki – nie tworzą reprezentatywnego obrazu stosowania i oddziaływania instytucji prawnych objętych *Code de commerce* na ziemiach polskich.

ad. bb/ Habilitantka jest autorką trzech monografii, a ponadto współredagowała dwa tomy monografii wieloautorskiej. Opublikowane przez Habilitantkę monografie to:

- *Code de commerce – francuski Kodeks Handlowy z 1807 r.*, Gdańsk 2011, ss. 320;
- *Code noir. U źródeł ordonansu Ludwika XIV w sprawie niewolników*, Gdańsk 2013, ss. 133;
- *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (société à responsabilité limitée) we Francuskim Kodeksie Handlowym: tekst przepisów wraz z tłumaczeniem oraz porównaniem do*

polskiego Kodeksu Spółek Handlowych, Olsztyn 2017, ss. 147 (współautorstwo wraz z M. Mariańskim, J. Ziętym, K. Warylewską).

Pierwsza ze wskazanych prac jest „poprawioną, uzupełnioną, a także wzbogaconą o materiał źródłowy wersją rozprawy doktorskiej” (s. 16 monografii) Habilitantki. Kolejne dwie prace to tłumaczenia francuskich tekstów prawnych opatrzone krótkim komentarzem. Z uznaniem należy przyjąć publikację tych prac jako instrumentów promujących francuską kulturę prawną w Polsce. W uzupełnieniu do tego współredagowana przez Habilitantkę monografia wieloautorska (*Modernisation, National Identity, and Legal Instrumentalism*, t. 1 *private law*, t. 2 *public law*, Leiden, Boston 2020) może służyć promocji polskiej kultury prawnej zagranicą.

W ramach procedury habilitacyjnej zgadzam się z dokonaną przez Habilitantkę klasyfikacją Jej osiągnięć naukowych w tym zakresie i zaliczeniem monografii do innych osiągnięć publikacyjnych. W mojej ocenie, rzeczywiście brak podstaw dla wskazania którejkolwiek z tych monografii jako osiągnięcia naukowego w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. a) PSW.

ad. bc/ Według sporządzonej przez Habilitantkę dokumentacji obok omówionych już prac jest Ona autorką lub współautorką trzynastu rozdziałów w monografiach wieloautorskich i trzydziestu sześciu artykułów w czasopismach naukowych opublikowanych w latach 2009 – 2023. Większość, bo dziewięć spośród rozdziałów w monografiach wieloautorskich została opublikowana zagranicą i może być uznania za wkład Autorki w upowszechnienie wiedzy o polskiej kulturze prawnej. W przypadku artykułów w czasopismach naukowych proporcja jest odwrotna, bo tylko cztery spośród nich zostały opublikowane w czasopismach zagranicznych. Biorąc pod uwagę tematykę i metodę badań Habilitantki szkoda, że nie ma wśród nich żadnej publikacji w zagranicznym czasopiśmie wyróżniającym się międzynarodową rozpoznawalnością w zakresie dyskusji o historii prawa prywatnego czy prawie porównawczym (np.: *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* / *Revue d'histoire du droit* / *The Legal History Review*; *Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte*; *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht* czy *American Journal of Comparative Law*). Dominującym tematem w tych publikacjach jest historia prawa prywatnego na ziemiach polskich w XIX w., a w szczególności wybrane aspekty wpływu francuskiego kodeksu handlowego z roku

1807 (15 z 49) czy też różne aspekty kodyfikacji prawa w Królestwie Polskim (11 z 49). W tym stanie rzeczy zrozumiałe są pewne powtórzenia. Nie mam jednak wątpliwości, że Habilitantka ma więcej niż jedno osiągnięcie naukowe leżące poza zakresem wyznaczonym w art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. a) lub b) PSW. Wśród osiągnięć tego rodzaju wyróżnia się – moim zdaniem - wkładem w promowanie polskiej kultury prawnej współautorstwo z A. Machnikowską i S. Kochem rozdziału zatytułowanego *An introduction to Polish legal culture*, w: *Comparing Legal Cultures*, Koch Sören, Sunde Jørn Øyrehagen (red.), 2020, s. 273 - 332, wydane ponownie w wersji zaktualizowanej w roku 2023.

Ad. c/

Ostatnią z przesłanek podlegających weryfikacji w procedurze habilitacyjnej jest wykazywanie się przez Habilitantkę istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej (art. 219, ust. 1 pkt. 3 PSW). Przedłożony przez Wnioskodawczynię autoreferat (w szczególności s. 29 - 35) przedstawia nie budzące wątpliwości fakty, które uzasadniają stwierdzenie spełnienia tej przesłanki. W przypadku Habilitantki znalazło to wyraz w wyróżniającym się poziomie sukcesu w uzyskiwaniu grantów NCN (2 x OPUS i 1 x Uwertura), sukcesach w pozyskiwaniu stypendiów naukowych (MNiSW dla wybitnych młodych naukowców w 2013-2016, FNP Start FNP w 2015, im. M. Bekkera NAWA w 2019) oraz współkierowanie w roku 2013 dwoma projektami finansowanymi przez *Joint Center for History and Economics of Harvard University & Magdalene College and King's College, University of Cambridge*. Obecnie jest członkiem zespołu badawczego finansowanego przez *Société de Législation Comparée*. Spójne z tak wysoką aktywnością jest wyróżniająca się liczba i rozkład geograficzny 51 wystąpień naukowych, w tym 32 w języku angielskim, 8 w języku francuskim (s. 20 autoreferatu). Ponadto Habilitantka wykazała w autoreferacie dla okresu lat 2020 – 2024 osiem kilkumiesięcznych okresów aktywności naukowej w siedmiu prestiżowych uczelniach zagranicznych (s. 31 - 32 autoreferatu).

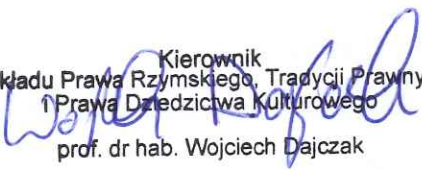
Konkludując, uważam, że zachodzą jednoznaczne podstawy dla stwierdzenia wyróżniającej się aktywności naukowej Habilitantki w kilku ośrodkach akademickich.

Konkluzja końcowa

W ramach recenzji przeprowadziłem ocenę trzech wynikających z art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 PSW przesłanek, których łączne spełnienie daje podstawę dla nadania stopnia doktora habilitowanego, tj. posiadanie osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny opublikowanego we wskazany ustawą sposób (a), posiadanie co najmniej jednego innego osiągnięcia naukowego (b) oraz wykazywanie się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni albo instytucji naukowej (c). Rażąca różnica między negatywną oceną spełnienia pierwszej z tych przesłanek a wyróżniającą, pozytywną oceną trzeciej budzi zdziwienie i smutek. Jednak ocena każdej z ustawowych przesłanek jest autonomiczna, a ustawa wymaga łącznego spełnienia trzech wskazanych przesłanek.

Pani Doktor Anna Klimaszewska nie przedstawiła osiągnięcia naukowego, które można uznać za stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne. Dlatego zmuszony jestem do wyrażenia z przykrością oceny, że nie są spełnione ustawowe warunki dla nadania dr Annie Klimaszewskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie nauki prawne.

Poznań, dnia 17 marca 2025 r.

Kierownik
Zakładu Prawa Rzymskiego, Tradycji Prawnych
i Prawa Dziedzictwa Kulturowego

prof. dr hab. Wojciech Dajczak
prof. dr hab. Wojciech Dajczak